

ԽՕՍՔԻՆ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Եկ զկնի իմ»

Խօսքը, իրրե թանձրացեալ արտայայտութիւն մարդուն մտածումի և զգացումի կրկնակ ապրումներուն, կ'արժեւորուի խոսութեամբը և լալնութեամբը անոնց: Չէ կարելի տալ անոր իրրե ինքնեկ զոյացութիւն — բառը տարածելով նաեւ իր իմացական եւ հոգեկան կարելիութիւններուն մէջ — արժէք մը: Անոր արժէքին մասին զրել — և զօրութիւնը արժէքի սահմանում մըն է լոկ — պիտի նշանակէր նկատի առնել այն սկը որուն թղտումն է ինք: Այսինքն մարդը իր մտքի և հոգիի սեռութիւններով, կեանքը հասկնալու և զայն ապրելու որոշ ուղղութեամբ:

Պատմութիւնը կ'արձանագրէ դէմքերը մեծ մարդերուն, որոնց խօսքերը եղան ընդունարան հրաշալի ուժի մը, որ տարաւ շրջանի մը մարդիկը ամբողջ, միակամ պրկումի մը մէջէն, տեսչահար և խորունկ ինքնամոտացութեամբ մը, ապրելու նոր և լաւագոյն ձեռի մը: Այսպէս եղան մարդարէները Իսրայէլին, որոնք մեղքին ուժերը կործանեցին բերդ առ բերդ իրենց խօսքին կրակովը, և այդպէս եղաւ գերագանցապէս ամենակատարեալը մարդերուն՝ Յիսուս: Աւետարանը, իրրե տեսարանում և տեսիլք կեանքի նոր բմբունումի մը, իր ամէն մէկ էջին մէջ, կը բանայ խաւ խաւ սարուածքը հոգիի մը, որ շրջան մը ամբողջ լեցուց իր

խօսքին առնական ու աստուածային մեղեղով, որ կը հասի տակաւին ժամանակներէն վեր, բոլոր ժամանակներուն համար, նոյնքան ասոյգ թաւալումով մը: Այդ խօսքը կը զգանք մենք այսօր իրրե շունչ մը, հասանք մը, որ կը փոխանցուի հոգիէ հոգի, նոյնացնող, կարգաւորող անխմանալի մաղնիսականութեամբ մը:

Յիսուս խօսեցաւ, ինչպէս կը խօսին ու պիտի խօսին բոլոր փրկիչները: Գրեթէ նոր կեանքի ստեղծում է շատ յաճախ, մէկու մը կեանքը ըլլալէ աւելի: Միտքի պահանջք մը ուր մարդը կը զիտենք իր հոգիին, իր էութեան ձգտումներուն մէջ, շատ անգամ անմեղքեալի բարձունքի մը վրայ, հէքիաթային անիրականութեամբ մը: Մարդիկ միշտ կը փնտռեն կարելին, թէ և միտքն ու հոգին կը հրճուին անկարելի կարելիներով, երազներով: Երազները երազ են զարձեալ գիրքերու մէջ, արձանագրուած ըղձանքները մարդոց, ու կը մնան այդպէս մինչև այն ատեն երբ չեն պատկանիր շունչի մը թաւալումներուն և անհատի մը հաւատքներուն, համոզումներուն մակընթացութեան: Երբ կեանքը չեն անոր: Ու շատ քիչ անգամ մարդիկ երազները կեանքի են վերածած: Ու անոր համար քիչ է թիւը մեծ մարդերուն, որոնք զարեւու մէջէն խօսին ամէն զատակարգի մարդոց հաւատարմապէս, զիտունին և տղէտին, ազնուականին ու ոսմիկին:

Յիսուս բերաւ իր կրօնքը, այսինքն իր կեանքը, այնպիսի ժամանակի մը մէջ ուր մարդիկ ամենէն աւելի ծարաւն ունէին ճշմարիտ խօսքին: Շատ էին եղած անոնք որ խօսած էին զաղափարներէ, ու հիմնած իմաստասիրական գրութիւններ որոնք կեանքը ըլլալէ աւելի եղած էին մարդկային մտքի կատարելութեանց ցուցադրումներ: Իզուր ջանքեր եղած էին զանոնք կեանքի օրէնքներու վերածելու: Որովհետեւ ինչ որ մտքին ստեղծումն է, չէ միշտ նաեւ հոգիին: Հոգին կը զգայ ճանչնալ իրողութիւններ որոնք մտքին սահմանէն դուրս կը մնան: Ան իր ճանաչողութեան համար պէտքն ունի տրամաբանական յոռաջատրութիւններու, մինչ հոգին կ'ստանու անտեսանելի իրողութիւններու ի խնդիր: Ու մարդիկ ի դուր մտիկ ըրին միտքը, տառապանքը նոյն էր նորէն, անստոյգին, ան-

ներշնչեալ անձնաւորութիւններու գրութեանց մէջ միթէ մարդկային տկարութիւններ չհեն կրնար սպրդիլ: Պէտք չէ՞ զանոնք արտահանել, կարելիութեան չափով աստուածայինը երեան բերելու համար: Իսկ եթէ համոզուած ենք և կը հաւատանք որ Աստուածաշունչը զերծ է այդ տկարութիւններէն, ալ ինչո՞ւ այլալիլ: Մի՞ վաբանիք, վասնզի թէ՛ իսկ մրտտած ապակիով զիտուի Աստուածաշունչը, մանաւանդ նոր կտակարանը, նորէն կարելի չէ ուրանալ Արեւուն՝ ո՛չ գոյութիւնը, ո՛չ լոյսը և ո՛չ ալ կենսունակութիւնը:

Հայացուց՝ Հ. Ա. Ի.

հասանելի չհասնելու յախտնական ցուր մարդուն։ Ծորաւը հողին որ կը փնտռէ իր աշխարհը, իր հայրենիքը։ Ո՞վ է որ այս աշխարհին մէջ այս աշխարհով սիրտը կըշտացուց։ Ինչ որ կուտայ մարմինը իրբեւ հաճոյք, իր դանազան երեսներուն վրայ, սպառում է միայն և քայքայում, հիւլէ առ հիւլէ։ Վաղանցիկ, շղարշային երջանկութիւն մը որ խթանած է մարդուն մէջ սովը հողին, անոր լիանալու կարօտին։ Անոր փնտռածը, հետզհետէ ծաղկող եւ կատարելութեան հրճուանքը տուող, այնպիսի վիճակ մըն է ուր տեսիլանալ, անհասկնալի խորհուրդի մը մէջէն, ինք իր բոլոր լոյսերով։ Եւ այս՝ բոլոր մարդերուն համար անխտիր։

«Եկ զկնի իմ», ու վաղեցին Յիսուսին ետեւէն ձկնորսներն ու մաքսաւորները, լքած իրենց ուսկանն ու սեղանը, մոռցած իրենք զիրենք, շահելու համար անհուն մը որ այդ բառերուն մէջէն կը տաղաւարուէր հանդիսական կամարումով։ Ու միաքը իզուր կը ջանայ վերելու զօրութիւնը խօսքին որ այսպէս ումանց մէջ կը հագնի տարազը գերմարդու իմաստին։ Յետոյ տեսան զայն իր խօսքի գօրաւոր պահւումն, երբ կը տիրէր բնութեան, կը հանէր ոտքի՝ մեռելները, ու լեզու կուտար համբերուն, աչք՝ կոյրերուն, ու երազ՝ իրենց կարծրացած հոգիներուն։ Կը խոստանար իրենց՝ ըլլալու, տեսականանալու այն վիճակը, զոր փնտռեցին տեսակ մը ժողովուրդական հոսանքով, վեր՝ հասկցում ու տափակ կեանքէն, սակայն մինչեւ այն ատեն քօղին ու մութին տակ խորհուրդին։ Այդ խորհուրդն է որ կը բացուէր արշալոյսի նման պայծառ ու շքեղ կեանքի մը հեքին մէջէն։ Ի՞նչ հրճուանք է ներանցիլ խորհուրդներէն, ու պատկանիլ անոնց պատկառանքին, վերածնիլ անոնց մէջ տեսակ մը գերմարդու, հէքիաթային հերոսի մը առաջնախանութեամբ։ Ըլլալ ոչ թէ երազող, այլ երազներու մարդը, աչքը անոնց որ կը խօսի երազներու այդ շէնքէն իրբեւ դանոնք ձեւաւորող և միաւորող ուժը։ Ու քիչ է եղած թիւը անոնց որոնք հազուացած ըլլան մարդոց երազներուն տարազ, դանոնք բռնի յօժարութեամբ մը տանելով ըլլալի մը տեսիլին։ Ու առաքեալներն են

անոնք նախախնամութեան կամքին, որոնք կուգան իրենց ձայնին սրինգին ետեւէն տանելու հօտը ժողովուրդներուն, երջանիկ թմբիկի մը խօսքին մէջէն։

Ամէն ժողովուրդ կը սպասէ իր մեծիային — երազներու, կարօտներու իր իշխանին — շինելու համար իր շէնքը, իր ոճով, իրբեւ գանձատուն իւրայատուկ աւանդութիւններուն։ Մենք կը սպասենք մեր Արտաւազդը, որ պիտի գայ օր մը, իրբեւ անձնաւորումը մեր հողին, քանդելու հին աշխարհը նորի մը կառուցումին։ Ու դարձանալի չէ որ անհատներ ըլլան, որոնք ունենան այնքան ուժ իրենց խօսքին մէջ, կրկնով իրենց հոգիներէն ներս dynamismeը սպասուած ու չկատարուած երազներու, միլիոնաւոր մարդոց նոյն ու կրկնուող իշխանութեան։ Այդ իսկ պատճառաւ կարելի չէ թուար կանգնել ալիք ալիք հոսող մարդոց փաղանգներուն, իրենց փրկիչին ետեւէն, նոյնիսկ ի գին անպատմելի զոհողութիւններու։ Այնքան բարձր է երբեմն իրականութիւնը երազին, մեր բուն եղածէն։

«Եկ զկնի իմ». այնքան յատակ սա կոչը վարմանալի չէ որ առնէ իր մէջ պահանջք բոլոր սրտերուն։ Կը սպասէին մարդիկ այդ կոչին իրենց տառապանքէն, իրենց հոգիները հիւժող անստոյգէն նիգակուած։ Պիտի բերէր այդ խօսքը մէկը, գերմարդ մը որ վեր ըլլար մարդոց հասկցում ու տափակ աշխարհէն, եկած՝ երազներու երկրէն, հոն տանելու համար իրական քայլերով վաստակարեկ հոգիները։ Ու այդ ճամբուն վրայ ամէն անհատ հերոս մըն է, երազէ հիւսնոսացած մը։ Ու մենք պիտի տեսնենք քրիստոնէութեան պատմութեան ամբողջ ընթացքին, մինչև նոյնիսկ մեր նիւթապաշտ դարը, մարդիկ որոնք այդ կոչին ետեւէն գացին, տպաւորութեանը տակ կեանքի մը երազայնութեան, խիղախ նուիրումով մը, ու չփախցան արևնի իրենց զոհէն, ըլլալով նոխարները իրենց հաւատացած սկզբունքներուն եւ ճշմարտութիւններուն։

Ու երեւակայութեանս առջև կը տեսարանուի պատկերը երանելի այն օրերուն, ուր խօսքը կեանքով այնքան արժեւորուեցաւ։ Ու մարդ մը, անտուն, բոսիկ, սակայն անհուն քաղցրութեամբ մը, խօսեցաւ մարդոց, զաշտերու մէջ, բուրներու

վրայ, նաևակի մէջ, ուր որ հանդիպեցաւ ծարաւի հոգիներու, իր բերած ճշմարտութիւններուն ամբողջ անկեղծութեամբը, և օրինակովը իր կեանքին: Այնքան խոր եղաւ տպաւորութիւնը անոնց, և այնքան իրաւ, որ յեղաշրջեց պարզ այդ ձկնորսներուն մէջ ներքին ամբողջ աշխարհ մը, ապրելու ձև մը որ դարձնեց զանոնք իրրեւ մէյ մէկ հզօրագոյն մարդիկը այս աշխարհին, որոնք քաղեցին մինչև Հոռոմ, Փալիլիական ափերէն, հնչեցնելով իրենց վկայութեան շեշտը հիւսնալի ու չկրկնուելիք հերոսութեամբ մը: Այսքանն իսկ բաւ է անդրադառնալու Յիսուսի խօսքերուն ուժին հաստատումին: Չենք զարմանար մենք հիմա երբ կը տեսնենք, բնական օրէնքի մը մէջէն, մարդիկ, որոնք իրենց խօսքին ուժով կը գրեն ճակատագիրը ցեղերուն՝ արիւնոտ տողերով: Ու կ'ըլլան հասկնալի «ըլլալիք»-ի մը սիրոյն, չըլլալները միլիոնաւոր երկտասարդներուն: Ու պատմութիւնը պէտք է մեղադրէ առաջնորդները այդ երազներուն: Զի ամէն ժողովուրդ, անհաաի նման, կ'ապրի երազներով:

Բայց ամէն խօսք չունի զօրութիւն, որովհետեւ ամէն խօսք է արտայայտութիւնը անկեղծ համոզումի և խորունկ ինքնաճանաչումի: Մեզի տրուած է գիտել կեանքի ամէն երեսներուն վրայ մարդիկ, որոնք խօսած են ուրիշներ կեղծելով, իրենց իրական եղածին հակառակ փաստարկութիւններով: Առաջին անգամ է որ միջոցը նպատակի դերին է բարձրացած: Մարդիկ միշտ իրականին քով ունին կեղծը: Ինչ հրճուանք է հետեւի բանաստեղծի մը — բառը իր իսկական առումին մէջ. մէկը որ իր զգացումներու և մտածումներու արձանին իր շունչը կուտայ — խօսքերուն հեղեղումին, ու ի՞նչ տանջանք տողերուն մէջէն ոտանաւորի մը, որ ոչ մէկ բան կ'ըսէ մեզի իր ետեւ թաքուն բանաստեղծին կեանքէն: Ու բարեբախտաբար մարդիկ ունին վեցերորդ զգայարանք մը անտեսանելի բաներու շօշափումը ունեցող: Թէ ոչ անհամար պիտի ըլլար թիւը փրկիչներուն — բառը տարածելով ամէն տեսակի մեծ մարդերու իմացումին:

Երկու հազար տարիներ մեզ կը բաժնեն այն օրերէն ուր մարդացեալ Բանը, Աստուծոյ ուժին արտայայտութիւնը, եկաւ

խօսելու մարդոց իրականութենէն՝ անծանօթ բայց տեսականօրէն կարօտարար ճշմարտի մը ամենէն հուժկու և ամենէն կենդանի ձևով: Աւետարանը՝ տեսակ մը զոյգ աշխարհին այս աշխարհէն ներս, արձանագրութիւնը մինչև այնատեն զաղտնի մնացած հոգիի աւքերուն: Մարդիկ փրկուողն զայն ոչ թէ կեանքի մէջէն, այլ իմացական թափառումներուն: Յունական փիլիսոփայութիւնը մօտեցաւ անոր բնականացական տարազներով, հասնելու համար Պղատոնով խօսներու աշխարհի մը որքան զոյ նայնքան և անգոյ: Հաւատքէ աւելի տրամաբանութեան եզրակացութիւն մը: Եւ սակայն հաւատքը միտքով չի սահմանափակուիր: Վերջնոյն շրջանակը շատ փոքր է առնելու համար իր մէջ անսահման խորութիւնը հաւատքին: Յիսուս բերաւ այդ աշխարհը ապրուած, գոյ, շօշափելի սիրոյ իր կեանքով: Սորվեցուց մարդոց լայնալ, խորանալ փոխանակ կապելու հոգիին թեւերը այս աշխարհի զձուձ իրերուն: Առաջին անգամ է որ կը քարոզէր սիրել թշնամիները և ինք իրապէս կը սիրէր զանոնք ներելով խաչին վրայէն անոնց, որոնց չհասկցածի կատաղութիւնը զինք բեռնած էր անոր վրայ: Ահաւասիկ թէ ինչո՞ւ խօսքը Յիսուսին կը տեւէր դարերու մէջէն, ըլլալով խորապէս և ամբողջապէս պատկան անոր կեանքին, իր բարոյականի սկզբունքներուն: Ու իր յաջորդները, անոնք որ իր կեանքին, խօսքին շունչովը լեցուցան, խելայեղօրէն վաղեցին, ներշնչուած իրենց վարդապետին տեսիլէն, իրենց ուռականներէն, մաքսաւորի սեղաններէն անդին ու վեր հսկայ գործի մը լուծքին, և յաջողեցան ալ արիւնի ու մահուան գինով: Այնքան խորունկ է երբեմն տպաւորութիւնը մարդուն, ուրիշներու հոգիին ու պատառին, ուժովը կեանքին էութիւնը ընդգրկող, զայն հիւլէ առ հիւլէ բացատրող խօսքին:

Երուսաղէմ

ԲԱՅԳԷՆ ԱՅԵՂԱՅ